

ROSEMARIE HAINEȘ

**COMUNICARE
ȘI
GUVERNARE**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2013

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Comunicarea și paradigma culturală postmodernă	10
Informație și comunicare	27
Organizația – fenomen social dinamic	46
Organizația în spațiul public contemporan	76
Comunicarea integrată	92
Gestionarea crizelor și comunicarea	108
Țările postcomuniste și democratizarea	122
Guvernarea, astăzi	143
Comunicare și guvernare	159
Organizațiile și brandingul on-line	182
Brandingul de țară în contextul globalizării	197
Bibliografie	206

CUVÂNT ÎNAINTE

Această lucrare s-a născut din dorința de a pune la îndemâna studenților mei de la Facultatea de Administrație Publică cunoștințe minime despre comunicare și despre rolul comunicării în organizații.

Un bun funcționar public, un manager, un jurist nu pot profesa cu succes dacă nu alocă importanța cuvenită comunicării.

Comunicarea și organizarea sunt două dimensiuni fundamentale ale ființei umane. Guvernanța locală, dar și guvernanța europeană sunt din ce în ce mai mult fondate pe comunicare.

Cum pot coopera actorii societali altfel decât prin comunicare?

Cum poate funcționa democrația consensuală altfel decât prin comunicare? Înainte de a fi o obligație instituțională, comunicarea este datul fundamental al individului care se află în dialog cu lumea.

Dincolo de ideologia tehnicilor de comunicare de astăzi, însă, dialogul cu celălalt, în sens antropologic, conferă dimensiunea umană unei colectivități.

Pornind de la etimologia cuvântului **cibernetică**, “știința conducerii și a guvernării”, putem vedea implicațiile comunicării în dezvoltarea organizațională care depinde nu numai de resurse materiale, dar și de cooperare și comunicare interculturală, de împărtășirea sistemului de referință al Celuilalt. Cooperarea interculturală a devenit o condiție esențială pentru supraviețuirea omenirii însăși.

Culturile organizaționale sunt puternic influențate de culturile naționale. Cultura națională face parte din “softul mental” pe care l-am achiziționat în primii zece ani de viață, acasă, la școală, și este formată din majoritatea valorilor noastre fundamentale.

Instituțiile nu pot fi înțelese fără a ține seama de cultură.

Orice activitate a unei instituții sau organizații este o înlănțuire de procese de interacțiune și comunicare. Acestui început de secol îi corespunde un nou model organizațional și instituțional și un nou tip de management: organizația flexibilă, uneori cu caracter tranzitoriu, adaptativă și fondată pe munca în echipă și un management de cooperare.

Comunicarea tot mai intensă sporește și ritmul de schimbare socială, prezentă astăzi în lume prin procesele de globalizare, integrare și reforme administrative.

Guvernanța a devenit un concept central al administrației publice. Managerialismul (introducerea managementului sectorului privat în sectorul public) impune noi modele de interacțiune socială: rețelele ca modele de relații sociale între actori interdependenți, care se formează în jurul politicilor și programelor politice. Piețele și rețelele de informații (proprii ultraliberalismului) sunt soluții alternative la organizarea ierarhică tradițională. Acest fapt necesită informații, negociere, luarea deciziilor, coordonare, deci comunicare.

Deplasarea dinspre administrația locală către guvernarea comunitară face să apară noi rețele de actori, managementul rețelei fiind sinonim cu conceptul de guvernare. Negocierea și consensul prin dialog devin condițiile organizante ale acțiunilor.

Procesele democratice pot fi menținute și consolidate prin existența forumurilor deliberative în care voința comună va fi determinantă și în urma cărora se va realiza echilibrul între interesele rețelelor și se vor lua deciziile.

Prin urmare, comunicarea publică capătă o nouă importanță în societate și în definirea interesului public.

Lucrarea de față este o trecere în revistă succintă a diverselor teme pe care studenții trebuie să le aibă în vedere atunci când abordează paradigma dezvoltării sociale contemporane.

Autoarea

COMUNICAREA ȘI PARADIGMA CULTURALĂ POSTMODERNĂ

Globalizarea, caracterul informațional al societății de astăzi, democratizarea cât mai accentuată a lumii occidentale coexistă pe fundalul unei noi paradigme sociale și culturale, numită postmodernism.

„Liberalism-economie de piață – tehnologie informațională: iată cum ar putea arăta ecuația în stare să definească starea actuală a lumii” (Cărtărescu, 1999).

Societatea postmodernă, având drept model lumea americană actuală, se confruntă cu experiențe noi, remarcate de Toffler încă din anii '60 -'70; ca de exemplu: accelerarea exponențială a ritmului vieții, al schimbării tot mai frecvente a decorurilor, cunoștințelor, mediului de viață, pe care le-a numit cu un termen generic – tranziență (Cărtărescu, 1999). „Tranziența este noua instabilitate în viața de fiecare zi. Ea se exprimă printr-o senzație, un sentiment de nepermanență” (Toffler, 1973). Deși istoria și semnificația conceptului de postmodernism sunt încă

controversate, el există ca o nouă epistemă. Există atâtea postmodernisme câți teoreticieni ai postmodernismului sunt: ambiguitatea constituie una din trăsăturile definitorii ale acestui concept.

Sentimentul comun al sistemelor de gândire care au teoretizat postmodernismul este că o mare epocă din istoria umanității – modernitatea – s-a încheiat și că intrăm într-o lume de alt tip, în care concepte fundamentale ca realitate, istorie, valoare, gândire, artă se modifică esențial și, odată cu ele, omul însuși.

Indiferent că el se manifestă în literatură, arhitectură, muzică, politică, religie, economie, știință, fotografie, televiziune, filozofie, antropologie, lingvistică, istoriografie, caracteristicile postmodernismului ar fi: dislocare, diversitate, antireprezentationalism, alteritate, feminism, textualism (Botez, 2005). Teme specifice sunt: sfârșitul filosofiei, epistemologiei, umanismului, al istorismului progresist.

Paradigma postmodernă înlocuiește conceptele moderniste: realism, formalism, semantică, fundamentalism, reprezentare, narativ, tipic, origini-cauze, obiectivitate, determinare, sectarism cu noi concepte care se impun: eclecticism, antiformalism, egalitarism, anarhie, eros, proces, deconstrucție, dispersie, diferență, ironie, indeterminare, imanență, holism, solidaritate.

Postmodernismul nu este o versiune a modernismului. Conturarea în contemporaneitate a unei noi paradigme culturale de tip modernist nu mai poate fi pusă la îndoială – din moment ce există reorientări în direcția postmodernă, în filozofie, epistemologie, știință, metafizică și chiar religie.

Paradigma modernității s-a născut în Evul Mediu din criza credințelor morale și religioase exacerbate. La rândul său, paradigma modernității intră într-o criză ce va afecta însă valorile cunoașterii și rațiunii pe care ea le absolutizează prin scientism și tehnocratism. Susținerea raționalității unice ca aspect crucial al modernismului reprezintă una din principalele idei atacate de

postmodernism. Deoarece viziunea modernă asociază știința cu noțiunile de rațiune și adevăr unice, postmodernismul este direct implicat în detronarea științei de pe poziția care îi permitea să monopolizeze rațiunea absolută (Botez, 2005).

Postmodernismul neagă existența unei naturi umane constante în timp și în diverse culturi, susținând imposibilitatea omului de a ajunge la esența realului. Pretenția științei de a fi deținătoare de adevăr despre natura esențială a lucrurilor și fenomenelor îi apare suspectă. Se pierde încrederea în existența surselor unice de legitimare a modalităților reduționiste ale explicației (Hesse, 1994).

Postmodernismul privilegiază eterogenitatea și diferența ca forță eliberatoare în redefinirea discursului cultural. Fragmentarea, indeterminarea și neîncrederea în discursurile universale și totalizatoare caracterizează criza paradigmei moderniste. Redescoperirea pragmatismului și hermeneuticii în filozofie (Rorty), schimbarea orientării cu privire la filosofia situației (Kulin, Toulmin, Feyerabend), accentele asupra discontinuității și diferenței în istorie și asupra convenției poliforme în locul accentelor, pe cauzalitatea simplă sau chiar pe cea complexă (Foucault), noile dezvoltări ale matematicii, relevând indeterminismul (teoria catastrofelor și teoria haosului, geometria fractală), refuzul narativității și al interpretărilor metateoretice cu aplicare universală, resurecția în etică și antropologie a validității și demnității „altuia” sunt toate indicii ale unei profunde schimbări ca răspuns la criza conceptului modernității. După postmoderniști diferitele realități pot coexista și, interpenetra, limita între ficțiune și realitate, între iluzie și știință se estompează.

Criza secolului, desigur a secolului XX, adăugăm noi, este criza gândirii științifice care a construit un om fără divinitate, om ce a descoperit singur prin propria cercetare lipsa de sens a existenței sale tehnicist-consumatoriste (Harvey, 1989).

Logica societății moderne presupune dominarea naturii și eului uman, prin revoluția tehnico-științifică. Scopul modernizării universale înseamnă raționalizarea economică, organizarea programatică, determinarea politică, ideologie materialistă.

Conceptul politic al modernității înseamnă un stat birocratic adesea atotputernic, despre care se crede că va putea ajunge la forme perfect organizate tehnic și științific. Autoritarismul politic naște ușor totalitarismul, alt semn evident al crizei modernității.

Conceptul psihologic al modernității opune consensului magic sau religios al comunității tradiționale existența individului cu interese conștientizate, manipulat însă de o exterioritate pe care o percepe ca rațională, dar care îl determină unidimensional până la fatala înstrăinare de esența sa umană.

Conceptul istoric este caracterizat de o temporalitate modernă liniară care se consideră măsurabilă, progresivă, deschisă spre viitor.

Conceptul estetic al modernității opune creatorul, uman dotat cu capacitate și cu potență nelimitată, creaturii subordonate total puterilor divine ale Evului Mediu. Orice om poate să-și manifeste subiectivitatea prin experiment și inovație artistică, ca atare cultura de masă se extinde în dauna celei performante (Botez, 2005).

În paradigma culturală postmodernă apare un tip specific de cunoaștere științifică și un nou set de principii epistemologice. Mary Hesse prezintă astfel opt elemente caracteristice ale unei noi epistemologii:

1. Nu există un limbaj ideal și univoc pentru știință prin care aceasta să poată reprezenta direct și neechivoc lumea.
2. Limbajele naturale nu sunt univoce, iar semnificațiile din cadrul lor sunt contextuale sau holistice. Pentru a înțelege un termen, trebuie să fie sensibil față de contextul său care poate fi o propoziție sau un paragraf sau poate implica o bucată mare de discurs, fiind necesar să fie percepute

- fiecare dintre nuanțele a ceea ce e spus. Unii filosofi au afirmat că un astfel de holism al semnificației face din comprehensiune un act circular – fiecare parte implică întregul, iar întregul nu poate fi priceput fără părțile sale.
3. Faptul că limbajul uzual nu e logic ideal nu împiedică producerea de argumente logice în cadrul lui.
Una din sarcinile noii epistemologii este să restaureze reputația retoricii și să creeze o disciplină retorică pentru știință.
 4. Elementele acestei retorici ar putea începe cu practica științelor umane. Se consideră că științele umane sunt hermeneutice, adică interpretează comportamentul uman și social în termeni de motivație și intervenții, care nu sunt vizibile la suprafață. Aceste interiorități cercetătorii le pot compara cu propria experiență. Deci, științele umane sunt „participative”.
 5. Toate acestea conduc la ideea că nu poate exista un singur punct de vedere adevărat în științele umane – nu există cercetare total obiectivă și fără prejudecăți – și că evenimentele omenești, sunt guvernate de legi universale. Orice știință umană interesantă are nevoie de disciplinele comprehensiunii, interpretării, comunicării, iar acestea sunt procese dialectice, care se schimbă și se dezvoltă împreună cu istoria și culturile și sistemele de valori, atât ale actorilor sociali, cât și ale cercetătorilor.
 6. O retorică a teoretizării bune trebuie să includă criteriile argumentării cotidiene. Metafora, analogia, interpretarea, explicația trebuie să fie fondate pe ceea ce au în comun indivizii din diversele societăți.
 - 7 – 8. Legile și teoriile adevărate în mod universal sunt refuzate de postmodernism, iar științele se înrudesesc prin flexibilitatea teoriei și metodei (Hesse, 1994).

Postmodernismul poate fi interpretat ca o reacție legitimă la viziunea monotonă a modernismului asupra lumii – Perceput ca pozitivist, tehnocentrist și raționalist, modernismul universal a fost identificat cu credința în progresul liniar, adevărul absolut, planificarea rațională, ordinea socială ideală prin contrast, privilegiază eterogenitatea și diferența ca forțe eliberatoare în redefinirea discursului cultural. Fragmentarea, indeterminarea și distrugerea oricărui discurs totalizator reprezintă scopul gândirii postmoderne (Raychman, 1985). Viața culturală apare, în această perspectivă, ca o serie de texte intersectându-se cu alte texte, care se pot transforma în altceva. A deconstrui (Derrida inițiază deconstructivismul) înseamnă a descoperi un alt text în textul cunoscut, construcția altuia din primul. Și autorul și consumatorul participă la producerea semnificațiilor. De aici, democratizarea creației.

În plan artistic, se creează condițiile pentru o estetizare generală a existenței (Cărtărescu, 1999). În postmodernitate arta nu dispare, dar cea mai mare parte a ei își pierde izolarea de corpul social și se dizolvă în aceasta (dispare autonomia esteticului). Impactul tehnologiei este imens: ea reproduce la nesfârșit și ubicuizează operele, distrugând astfel unul din criteriile esențiale ale valorizării elitiste a operei: unicitatea acesteia.

Ideea „morții artei” apare într-o dublă perspectivă: în sens tare ea se referă la sfârșitul artei mari ca paradigmă formativă a umanității, ca lume ocultă, inițiatică, păstrătoare a unor revelații transcendente; în sens slab conceptul de moarte a artei privește mutația prin care arta se dizolvă prin mass-media și alte mijloace. Astăzi, mass-media acordă prea puțină importanță artei mari, serioase; în schimb ele distribuie informație culturală și divertisment, urmând un unic criteriu estetic, care este plăcutul. Numai mass-media sunt capabile să organizeze consensul social, iar acest